

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות דף נ"ו

(א) **חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה- כ' הרא"ש** (ו') דשאלה זו אפשרית דחיבת חופה קונה מהא דאמר ר' יוסף שלא כתב לה אלא על חיבת לילה הראשונה. ואע"ג דהגמ' פריך על הרא"י, הא תי' הגמ' הקו'. וע' בהג' רעק"א (על שו"ע, אה"ע ס"א, א') שהביא מש"כ הראנ"ח דהוי ספיקא דדינא, דתלוי אם אמרי' דאם תמצא לומר הוי פשיטות או לא, ותמה רעק"א עליו דכאן עדיף, משום הא דתני ר' יוסף.

(ב) **נכנסה לחופה ופירסה נדה, מהו- ע' ברא"ש** (ו') שהביא מש"כ הרמב"ם (אישות י', ב') דחופת נדה אינה קונה, משום דאינה ראוי' לביאה, וכ' הרא"ש שדקדק הרמב"ם כן משמעתי. דהיינו, דאת"ל חיבת חופה קונה, האם חופה דוקא דחזי לביאה קונה, או דלמא אף חופה דלא חזי לביאה קונה, ועלתה בתיקו, ולכן לדינא קיי"ל דצריך להיות החופה ראוי' לביאה דוקא. אולם תמה הרא"ש על פי' זה בגמ', דמ"ש דמיבעיא לי' לר' אשי כן בסוגיין דוקא, הו"ל למבעיא אהא דאי' דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, נכנסה לחופה ופירסה נדה, מהו שתאכל בתרומה, וכן בכל מקום דאי' בש"ס דחופה קונה יכולין למיבעיא כן. ולכן כ' הרא"ש דודאי סוגיין ס"ל דחופת נדה הוי חופה, והשאלה הוא רק במי שכתב לאשתו תוספת כתובה, ואמרי' דכוונתו על חיבת חופה, האם היתה כוונתו על שום חופה דמועיל, או דוקא בחופה הראוי' לביאה. עוד הק' החלקת מחוקק (ס"א, ב') על פי' זה, דאיך שייך לפרש כן, הרי משמע דב' שאלות הגמ' בחדא מחתא מחתינהו, וכשם דשאלת הגמ' אם חיבת חופה או חיבת ביאה קונה היינו לענין תוספת כתובה, מסתבר דכן הוא שאלת הגמ' לענין אם פירסה נדה. עוד הק' בשו"ת רעק"א (תניינא נ"א, ד"ה ומיושב) על פי' זה, דכיון דנשאר הגמ' בתיקו, א"כ הו"ל להרמב"ם לפסוק דמספק מהני, ולא לפסוק בפשיטות דחופה נדה לא מהני כלל. דהא יש נפק"מ מזה להלכה- א) דעל הצד דודאי אינה חופה, א"כ אם מת בעלה או גירשה, ואחר נשאה אח"כ, יהי' חייב ליתן לה כתובת מאתיים, אבל אם ספק נשואה היתה, א"כ נימא דהמע"ה ואי"צ ליתן אלא ק' זוו לכתובתה. (ב) אם ודאי אינה חופה, א"כ אם בת כהן היא ומתה, יהיו אחיה הכהנים יכולים לטמא לה, אבל אם ספק הוא, א"כ לכאור' אחיה (וגם בעלה אם כהן הוא) יהיו אסורים מספק לטמא לה. ותי' דבאמת אין אלו נפק"מ, דכיון דחופה הוי יחוד (לדעת הרמב"ם), א"כ אפי' אם הוי חופת נדה ולא מהני, מ"מ אין לה כתובה ר' מבעלה השני, ואין אחיה יכולים לטמא לה, דמאן יימר לן שהיא בתולה, שמא עבר וביאה עליה, וממילא ממ"נ אין לה כתובת ר', ואין אחיה מטמאין לה.

(ג) **נכנסה לחופה ופירסה נדה- הבאנו לעיל פי' הסוגיא מהרא"ש אליבא דהרמב"ם**, ולפי"ז נקטי' דמה דאמרי' דנכנסה לחופה ופירסה נדה, היינו דפירסה נדה קודם שנכנסה לחופה, ולכן הוי חופת נדה. וכ' הרא"ש דאכן מוכרחין לפרש דברי הגמ' כן, "דאי פרסה נדה אח"כ, כבר קנאה בתחלת חופה, דסוף חופה היא תחלת ביאה, נמצא דחופה קונה בתחלתה". אולם ע' בקרבן נתנאל (י') שכ' דכ' הרא"ש כן בפירושו בדעת הרמב"ם, אבל לפי מה שפי' הרא"ש עצמו, דודאי חופת נדה קונה, אלא דהשאלה הוא לענין תוספת כתובה, האם כתב לה דוקא על דעת שהחופה יהי' ראוי' לבוא אל הביאה, או אף חופה שאינו מביא לידי ביאה, לפי"ז י"ל דסוגיא כפשטא, דפירסה נדה אחר החופה. וכ"כ הריטב"א, דמייירי בנכנסה לחופה ואח"כ פירסה נדה, וכ' דהגמ' שאל באופן זה דוקא, דאילו פירסה קודם לכן, פשיטא דלא אקני לה התוספת לר"א בן עזרי' [ולכאור' כן משמע ל' רש"י ג"כ, דכ' דפירש ממנה ומת, ולכאור' משמע דפירש ממנה ומיד מת, דהיינו דפירש ממנה אחר החופה כשפירסה נדה]. ויש לע' במה דאמרי' דפירסה נדה אח"כ, האם הביאור הוא דפירסה נדה מיד אחר החופה, או דלמא כל זמן שלא בא עליה, אם פירסה נדה אין לה התוספת כתובה על צד זה.

(ד) **כשוברתה מתוכה- הק' המהר"ם שי"ף**, אם זהו עצה לענין כתובה, א"כ למה אין עושין כל בכל שטרי חוב, ועי"ז יהי' יכול להיות שובר, ויש מעלה על שטר חדש, דשטר חדש לא מהני אלא לגבות מזמן החדש, ואם יש שובר בתוך השטר, יהי' יכול לגבות גם מזמן הראשון של השטר הראשון. ותי' דהמלוה אינו רוצה לפגום שטרן, דאז לא יהי' יכול לפרוע אלא בשבועה, ואילו בשטר חדש, יש בזה מעלה שאי"צ לתבוע בשבועה דוקא. עוד כ' דלפי מש"כ תוס' דממ"נ יכול לגבות מזמן הראשון, הקו' אינה מתחלת, דמה לי לכתוב שובר בשטר, ומה לי לכתוב שטר חדש.

(ה) **טעמא דכתבה לי, אבל ע"פ לא- לכאור' משמע דהחילוק הוא בין כתיבה לאמירה על פה**. אבל כ' הריטב"א דא"א לומר כן, דהא ודאי לפי ר"מ דתנאי דע"מ שאין לך עלי שאר וכו' לא מהני, היינו בין אם כתב התנאי בשטר ובין אם אמרו על פה. "אלא ודאי הכי קאמר, דטעמא דכתבה לי' שובר, כי הוא כתובה שלימה כתב לה, ובכתובה שלימה כנסה, הא בעל פה, שהתנה עמה מעיקרא לפחות לה מכתובתה, אפי' לר"י תנאו בטל, וקרי לי' לתנאה בע"פ משום דכל היכא דאמרת תנאו קיים ואפשר לכנסה בתנאי זה, אין הבעל צריך לכתוב, וכו'". ויוצא דלפי הריטב"א אין החילוק בין בכתב או ע"פ, אלא החילוק הוא בין מחילה לתנאי, דמחילה מהני, אבל תנאי לא מהני. אולם דייק דרש"י לא פי' כן, אלא דמשמע מרש"י דהחילוק הוא באמת בין בכתב לעל פה. וכ' דאולי רש"י ס"ל דכיון דהכא באמת לא פרעה הבעל, א"כ אולי כי כתב מהודאתה דילה שטרא, אז חשבי' לה כהודאה גמורה וכפרעון. אבל כשלא עשה כן אלא באמירה, מוכחא מילתא דהערמה הוא דעבוד בינייהו, ודינו בזה כאילו לא

כנסה אלא בכתובה חסירה [ולכאור' משמע דס"ל דגם רש"י ס"ל לעיקר החילוק בין מחילה לתנאי, אלא דס"ל דע"י הכתיבה חשיב כהודאה ומחילה גמורה, ואינו כסתם תנאי בעלמא].

(ו) הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה, וכו' - פרש"י דהתנאי בטל משום דמתנה ע"מ שכ' בתורה. ולכאור' יש להק', הרי חיובי שאר כסות ועונה חלים בהנישואין ולא בהאירוסין, וא"כ מה שייך שיהי' חשיב מתנה ע"מ שכ' בתורה כלפי הקידושין. ותי' הקרן אורה בנויר (יא. ד"ה וריב"ל) ד"כיון דאין צריך לתנאי זה אלא לאחר כניסה לחופה, א"כ כי אמר ע"מ שאין לך עלי וכו' לאחר כניסה לחופה נתכוין, ושפיר הוי מתנה ע"מ שכ' בתורה". [ולכאור' עדיין צ"ב, סכ"ס מה ענין דברים אלו עם חלות קידושין. וכמדומני דהעולם ביאר בזה דהקידושין מחייבו לעשות הנשואין, וממילא שפיר נכללים אלו החיובים בהמעשה קידושין, ושפיר הוי מתנה ע"מ שכ' בתורה בקידושין גופא].

(ז) ע"מ שאין לך עלי וכו' - ביאר תוס' דע"כ מייירי בדכפלי' לתנאי, דאל"כ למה צריך לטעמא דמתנה עמשכב"ת לבטל התנאי, הרי שי' ר"מ הוא דצריך תנאי כפול. אולם ע' בחי' רעק"א שכ' דעל מנת דסוגיין אינו דרך תנאי, אלא שמקדש בלא התחייבות של שאר כסות ועונה, והיא מסכמת עמו להתקדש לו באופן זה. וכ' רעק"א דזהו ג"כ הביאור בהא דע"מ שאין לך עלי אונאה, דאינו ענין של תנאי, אלא דעושה המכר בענין שאין הלוכה יכול לתבוע אונאה. ובשי' התוס', ביאר בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (ריש הל' נזירות) דכיון דבא למיחל דין בהנישואין שלא יהא בהנשואין חיוב של שאר כסות ועונה, א"כ זה ג"כ צריך לדיני תנאים, דא"א למיחל דינים בהחלות אלא בפרשת תנאים. וכיון דצריך לפ' תנאים, ס"ל לתוס' דממילא צריך לכל משפטי תנאים. ובהמשך דברי תוס' הק', איך חל הקידושין אם התנאי בטל, הא התנה בפירוש שאינו רוצה הקידושין אם יש לו חיוב שאר כסות ועונה. ותי' "דאי לאו דילפי' מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה, אמרי דדוקא כשאינו מתנה עמשכב"ת, דומיא דבני גד וכו'". וביארו האחרונים (קובץ שעורים קע"ג, ועוד) ע"פ מש"כ בשו"ת הרא"ש (ל"ה, ט), דתנאי מילתא אחריתי היא, כלומר, המעשה הוא מעשה שלימה, ומצד עצמה ראוי לחול בכל אופן, אלא שצירף אל המעשה עוד מילתא אחריתי, וזה יכול לבטל המעשה אם התנאי אינו נתקיים, אבל מסברא לא אמרי' כן, אלא שייך רק מפרשת בני גד וכו', ואם כל התנאים דבני גד וכו' לא נתקיימו, התנאי בטל ונשאר המעשה קיים בכל אופן [ונא"ל להק' דאין לו דעת על החלות ככה"א, דזהו החי' של פ' תנאים, שיש לו דעת על החלות על כל צד, אלא שהתנה על חלות זה לבטלו ע"י פ' תנאים, וממילא אם אין התנאי מהני בגדרי תנאים, ממילא המעשה קיים]. ולגבי עיקר קו' תוס', דאין חל המעשה, הא התנה, כ' הריטב"א שהוא משום שלא הי' כוונתו להתנות באמת, אלא הו"ל כהפליגה בדברים, ואמר ע"מ שתעלי לרקיע, וא"כ ודאי אין תנאו תנאי כלל.

(ח) ר"י אומר בדבר שבממון תנאו קיים - בביאור מחלוקתם, כ' הרשב"א דכ"ע מודו דמעמשכב"ת תנאו בטל, ור"מ ס"ל דכשאומר ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה, כוונתו לומר ע"מ שאין לך עלי דין שאר כסות ועונה, וזהו כמו שאומר ע"מ שאין לך עלי דין אונאה, דתנאי זה בטל. ור"י ס"ל דלאו דין שאר קאמר, אלא מחילת ממון יש כאן, כלומר, שתמחול לי ממון השאר והכסות שיש לך עלי, וממון ניתן הוא למחילה. וע' בקצות החושן (ר"ט, י"א) דמשמע דביאר דלפי הרשב"א אין שום מח' בעיקר הדין בין ר"מ ור"י, אלא נח' אם כוונתו למחילת הדין או למחילת הממון, וכן הבין המשנה למלך (אישות פרק ו'). אולם החזון איש (אה"ע נ"ו, י"ז) הביא דעה זו וחולק עליו, וביאר דברי הרשב"א באו"א, דר"י סובר דכיון דמוחל זכותו שיש לו לזכות מן הדין, הוי כדין שאר מחילת ממון, ולא הוי עוקר דין התורה. אבל ר"מ ס"ל ד"כיון דמוחל הזכות בשעת חלות הדין, לא חשיב כדיןמוחל ממון, אלא כעוקר דין התורה" [ועדיין צ"ב].

(ט) בדבר שבממון - פרש"י, שאר וכסות. ומה שאין מחילה מהני לענין עונה, כ' רש"י בב"מ (נא). וקידושין (י"ט): שהוא משום שהוא צערא דגופא, ולא ניתן למחילה. והק' המשנה למלך (אישות ו', י') דהא מבואר בב"ק (צב). דיכול אדם להתנות למחול על צערו, ומ"ש הכא. והביא בשם השטמ"ק כאן דהבין דאין הביאור דמחילה לא מהני על עונה, אלא דמסתמא אין דעתה למחול על צער דגוף. והרשב"ם בב"ב (קכו): הוסיף דתשמיש מצוה היא, ולא ניתן למחילה (וע' בגליון מהרש"א שם, שביאר דזהו אפי' בדבר שבממון, ואי"ז בצירוף סברא דצער הוא). וכן הביא הריטב"א מהרמב"ם (אישות ו', י'), אבל הריטב"א עצמו חולק וס"ל דגם עונה ניתן למחילה, וכן הביא מהירושלמי, וביאר "דכל הנאת הגוף כממתן חשוב לענין זה". ומה שהאריך ר' יהודה לומר דבדבר שבממון תנאו קיים, אף דס"ל דתנאו קיים גם בעונה, וא"כ הו"ל סתם דתנאו קיים, פ"י הריטב"א דזהו לאשמעינן דבעלמא אין התנאי חל בדבר של איסור.

(י) וקיי"ל מאי כותב אומר - יש לעי', מהו החילוק בין כתיבה לאמירה, הרי לכאור' בין כך הוי תנאי על תקנת חז"ל. וכ' הריטב"א לפרש דלא תימא דכותב דמתני' דהתם היינו שחזר ונתן לה זכותו בשטר, קמ"ל דמאי כותב, אומר, כלומר, הכתיבה היינו שטר ראי' שהתנה עמה כן בשעת נשואין.

(יא) הרי חמרים דשכיחי ולא עבדו בה רבנן חיזוק, דתנן החמרין... ר' יהודה אומר נאמנים - כ' הריטב"א דקו' זו הוי אליבא דהצד דר' יהודה חייש לגומלין בדאורייתא, אבל בדרבנן לא חייש לגומין, וא"כ שפיר הק' דמבואר משם דלא עשו חיזוק בדרבנן יותר משל תורה, דאילו למ"ד דר"י לא חייש לגומלין ואפי' בדאורייתא, לק"מ, דהא י"ל דס"ל דאי"ז חשש.

(יב) שלי חדש ושל חבירי ישן - פרש"י, שיש מפרשים משום עומר, דהיינו דחדש היינו איסור חדש, וישן היינו היתר, וכ' דלאו מילתא היא. וכ' המהר"ם שי"ף שאין להק' דהא איסור חדש איסור תורה הוא, ולכן שפיר אמרי' דלא עשו רבנן חיזוק ולק"מ, דהא סכ"ס החשש על הע"ה הוא חשש מדרבנן, וא"כ שפיר הוי שייך להנדרון אם עשו חכמים חיזוק לדבריהם או לא.

(יג) כל הפוחת אפי' בתנאה, אלמא קסבר תנאו בטל - ע' בתוס' לעיל (נא). שכ' בשם הריב"ן דאם הי' תנאו קיים, ולא תהא לה כתובה, אז לא יהי' בעילתו בעילת זנות, ורק היכא דבאמת יש לה כתובה, רק שהיא חושבת שאין לה, בזה אמרי' דבעילתו בעילת זנות (וע' במהרש"א שם מש"כ להעיר על לשון הגמ' "אפי" לפי זה, דהא אם אמרי' דהיכא דמהני לפחות, אין בעילתו זנות, א"כ על מה נאמר האפי', ע"ש). אולם בהמשך חולק תוס' מהר"מ על זה,

וס"ל דודאי היכא דבאמת אין לה כתובה, הוי בעילתו בעילת זנות, והחי' הוא דאף עכשיו, דבאמת יש לה כתובה, אלא שהיא חושבת שאין לה כתובה, מ"מ הוי בעילתו בעילת זנות, ע"ש באריכות.

(ד) **קסבר ר' מאיר כתובה דאורייתא- פי' הרמב"ן**, ואפי' דאלמנה (שהרי אמר ר' מאיר כל הפוחת מאלמנה מנה וכו', ואמרי' שהוא משום דס"ל כתובה דאורייתא, וא"כ ע"כ גם כתובת אלמנה דאורייתא). עוד כ' דאף אם אמרי' דכתובת אלמנה מדרבנן, לא פלוג בכל כתובות, ואף תנאי דאלמנה בטל (וכעי"ז כ' תוס' כאן, דכיון דעיקר כתובה דאורייתא, גם בכתובה דרבנן התנאי בטל, וגם לעיל [נא.], כ' תוס' דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, וא"כ אף בכתובת אלמנה תנאו בטל). עוד כ' דבאמת רק של בתולה דאורייתא ובטל, אבל באלמנה תנאו קיים, וכי קתני הפוחת, משום בתולה קתני (ובאמת אינו יכול לפחות מכתובת אלמנה).

לימוד מסכת כתובות מוקדש : לע"נ ר' חיים יהודה ב"ר אליעזר ז"ל
IN MEMORY OF MR. HERBY STAVSKY